

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi

Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

WPLYW INTEGRACJI W RAMACH STREFY EURO NA KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI NARODOWEJ W UJĘCIU MIĘDZYNARODOWYM W KONTEKŚCIE KRYZYSU

Streszczenie: W niniejszym artykule dokonano krótkiego przeglądu wpływu integracji europejskiej na międzynarodową konkurencyjność gospodarek narodowych w trzech aspektach – w handlu międzynarodowym, sferze inwestycji zagranicznych oraz na rynku pracy, z uwzględnieniem roli kryzysu gospodarczego 2007+. Zastosowano więc w pewnym stopniu zmodyfikowaną klasyczną koncepcję „magicznego czworoboku” konkurencyjności, tj. pomiaru tempa wzrostu PKB, sytuacji w handlu międzynarodowym (głównie na rachunku obrotów bieżących), rynku pracy (mierzonej tempem wzrostu bezrobocia) oraz inflacji. Temat inflacji został przedstawiony pobieżnie, ponieważ przeniesienie odpowiedzialności za politykę pieniężną na szczebel EBC sprawiło, że poziom inflacji nie jest już bezpośrednią pochodną sytuacji w gospodarce narodowej. Dokonano oceny wpływu pierwszej dekady funkcjonowania strefy euro na konkurencyjność gospodarek narodowych do momentu zaistnienia kryzysu.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, strefa euro, BIZ, kryzys, wymiana handlowa.

1. Wstęp – pojęcie konkurencyjności

Konkurencyjność, pozycja konkurencyjna i zdolność do podnoszenia konkurencyjności to bardzo istotne, chociaż budzące pewne spory definicyjne w literaturze przedmiotu, czynniki, warunkujące sytuację gospodarki narodowej. Wielość definicji konkurencyjności gospodarki danego państwa¹ wynika m.in. z faktu, iż konkurencyjność międzynarodowa jako taka nie poddaje się w całej swojej złożoności bezpośredniemu pomiarowi w statystycznym ujęciu jednostkowego wskaźnika. Wprawdzie World Economic Forum prezentuje zestawienia państw w *Global Competitiveness Report*, jednak nawet w tym przypadku nie można mówić o istnieniu

¹ W. Bieńkowski szacuje, że obecnie jest ponad 400 różnych definicji konkurencyjności. Za: W. Bieńkowski i in., *Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań*, Prace i Materiały nr 284, Instytut Gospodarki Światowej, Warszawa 2008.

paradygmatu metodologicznego w odniesieniu do miernika konkurencyjności. Definicja konkurencyjności gospodarki narodowej w ujęciu Komisji Europejskiej kładzie nacisk na aspekt społeczny, stwierdzając, że konkurencyjne jest to państwo, którego polityka prowadzi do stopniowego wzrostu poziomu życia obywateli przy utrzymaniu relatywnie niskiego poziomu bezrobocia. OECD w swojej definicji, poza problematyką społeczną (tutaj jako wzrost realnych dochodów ludności), podkreśla także rolę międzynarodowej wymiany handlowej – zgodnie z tym ujęciem konkurencyjna jest gospodarka, która produkuje towary i usługi spełniające wymogi stawiane przez konkurencję panującą na międzynarodowym, wolnym rynku².

Niektórzy ekonomiści, jak P. Krugman, posuwają się do stwierdzenia, że można mówić o konkurencyjności tylko w aspekcie mikro, a konkurencyjność kraju jest pojęciem sztucznym i niemającym realnego odzwierciedlenia w praktyce gospodarczej. Trudno jednak zgodzić się z tą opinią w kontekście postępującej globalizacji, która siłą rzeczy kreuje świat, w którym państwa muszą walczyć o zainteresowanie inwestorów czy kolejne rynki zbytu towarów i usług. Jak zauważają W. Bieńkowski i in. (2008), podmiotami konkurencji w ścisłym tego słowa znaczeniu (bezpośredniej i na rynku dóbr i usług) są zawsze przedsiębiorstwa, jednak rola państwa w postaci kształtowania otoczenia biznesowego, kapitału ludzkiego czy innowacji jest niezwykle istotna. Jak podkreślono wyżej, państwa konkurują również między sobą na rynku inwestycji zagranicznych.

2. Wymiana handlowa i inflacja

Stabilność makroekonomiczna uzyskana w ramach strefy euro jest w dużej części wynikiem roli odgrywanej przez kotwicę nominalną, za którą uważane są kryteria z Maastricht oraz Europejskiej Banku Centralnego (EBC)³. Stopa inflacji w strefie euro w ciągu pierwszej dekady funkcjonowania wspólnej waluty w większości państw członkowskich była wysoce zbieżna z celem EBC, oscylując wokół 2% rocznie. Dowodzi to również, że EBC zdołał w relatywnie krótkim czasie dobrze zakotwiczyć oczekiwania inflacyjne, doprowadzając do wzrostu stabilności makroekonomicznej strefy euro⁴. Dodatkowo ustabilizowaniu poziomu inflacji w państwach strefy euro sprzyjała globalna tendencja związana z okresem *great moderation* w gospodarce światowej⁵.

Wpływ euro na kreację handlu odbywał się za pomocą kilku kanałów. Wzrost efektywności rynków, dzięki przejrzystości cen zawdzięczanej wprowadzeniu euro,

² M.J. Radło, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Uwagi na temat definicji, czynników i miar*, Warszawa 2008.

³ Por: Narodowy Bank Polski, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Warszawa 2009.

⁴ K. Regling, S. Deroose, R. Felke, P. Kutos, *The Euro After Its First Decade: Weathering the Financial Storm and Enlarging the Euro Area*, Asian Development Bank Institute, ADBI Working Papers no. 205, March 2010.

⁵ NBP, wyd. cyt.

wpłynął na poprawę warunków konkurowania. Eliminacja kosztów transakcyjnych, ryzyka kursowego i powiązanych z nim wydatków *hedgingowych* pozwoliły przedsiębiorstwom przeznaczyć większą część zasobów na ekspansję zagraniczną⁶. Wymiana handlowa państw strefy euro rosła szybciej niż w przypadku średniej dla całej Unii Europejskiej, co można przypisać wprowadzeniu wspólnej europejskiej waluty. Przyjęcie euro przyczyniło się do wzrostu handlu wewnątrz strefy euro szacowanego na 5-15%⁷. Efekt ten może zostać zdefiniowany jako kreacja handlu, ponieważ nie odbył się kosztem wymiany handlowej poza strefę euro⁸. Na 5% ocenia całkowity wpływ stworzenia strefy euro na handel opracowanie R. Baldwina i in. (2008), w którym autorzy podjęli się wyodrębnienia wpływu wspólnej waluty od innych czynników stymulujących handel, takich jak polityka integracyjna i wspólny rynek⁹. Do kanałów wpływu euro na handel cytowani autorzy dodają ceny relatywne – dzięki redukcji kosztów związanych z wymianą handlową między państwami tworzącymi strefę euro nastąpił spadek cen produktów, który pozwolił na zwiększenie wolumenów handlu. Ponadto przeprowadzone przez nich badanie akcentuje rolę nowych produktów, wprowadzonych do wymiany handlowej dzięki stymulacyjnej roli euro.

Warto przytoczyć także odmienne stanowisko H. Bergera i V. Nitscha (2010), którzy argumentują, że euro przyczyniło się do pogłębienia nierównowagi handlowej między państwami członkowskimi strefy euro. Zgodnie z ich stanowiskiem płynne kursy walutowe ułatwiają zmniejszenie przedmiotowych nierównowag, co w strefie euro powinno zostać zrekompensowane przez dostosowania strukturalne¹⁰.

3. Inwestycje zagraniczne

Za ważną część międzynarodowego systemu gospodarczego i jednocześnie katalizator rozwoju uznaje się bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ). BIZ stanowią ważne źródło nie tylko zasobów i kapitału, ale także technologii, technik organizacyjnych i wiedzy. Przepływy kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali świata odnotowują dynamiczny wzrost od początku lat 90. XX wieku.

Procesy integracyjne są jednym z czynników wpływających na wzrost napływu i zasobu BIZ. Podobną opinię wyraża większość autorów literatury przedmiotu (np. J. Dunning (1996), J. Witkowska (2001), B. Liberska (2002)). Integracja może wpływać na BIZ bezpośrednio lub pośrednio, tj. poprzez zmiany dotyczące samych inwe-

⁶ Komisja Europejska, *EMU@10. Assessing the first ten years and challenges ahead*, Quarterly Report on the Euro Area, 2008.

⁷ Tamże.

⁸ Faruqee H., *Measuring trade effects of the EMU*, IMF Working Paper, August 2004.

⁹ R. Baldwin, V. DiNino, L. Fontagne, R.A. De Santis, D. Taglioni, *Study on the Impact of the Euro on Trade and Foreign Direct Investment*, ECFIN, European Economy, Economic Papers 321, May 2008.

¹⁰ Głównie zwiększenie elastyczności rynków pracy oraz dóbr i usług oraz dostosowania mające na celu wygładzenie przebiegu cykli koniunkturalnych, szerzej: H. Berger, V. Nitsch, *The Euro's Effect on Trade Imbalances*, IMF Working Papers, October 2010.

storów oraz charakterystyk branż. Z tego powodu trudno jest określić precyzyjnie wpływ integracji gospodarczej na napływy BIZ do ugrupowania integracyjnego. Przepływ inwestycji zagranicznych jest ważną determinantą warunkującą wyrównywanie różnic rozwojowych między krajami tworzącymi ugrupowanie integracyjne. W początkowych fazach integracji kapitał przepływa z wysoko rozwiniętych gospodarek do państw o niższym poziomie rozwoju, a w kolejnych przepływy są już wielokierunkowe, będąc pochodną liberalizacji transferów kapitałowych i technologicznych.

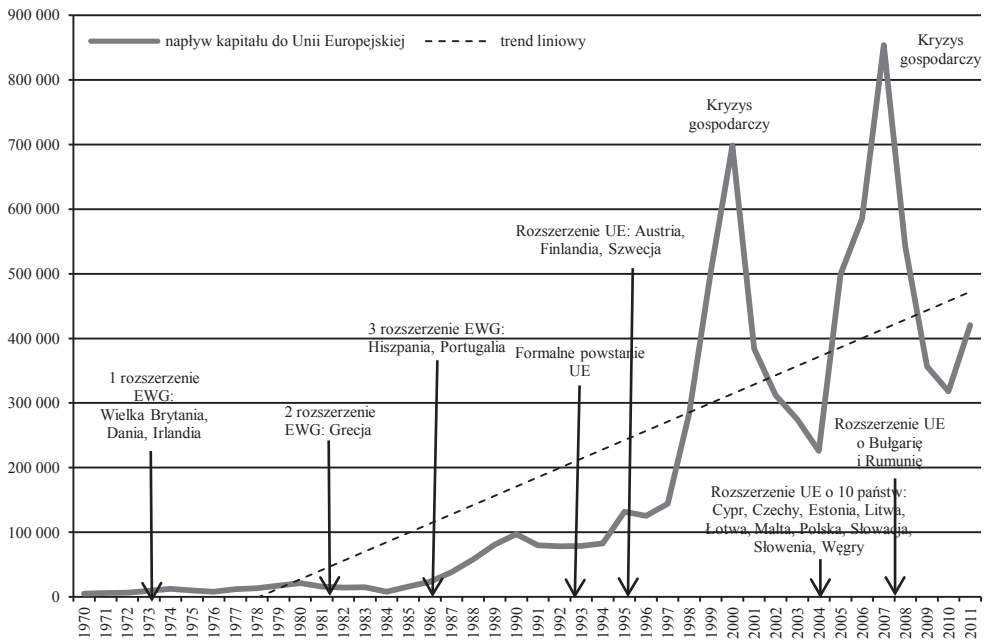
Najdalej posunięta integracja gospodarcza dokonała się na kontynencie europejskim. Kolejne etapy zacieśniania współpracy między krajami, najpierw EWG, a następnie Unii Europejskiej i UGiW, miały duże znaczenie dla działalności korporacji transnarodowych (TNK) w obszarze tego ugrupowania. W 1986 roku przez wszystkie państwa członkowskie Wspólnot Europejskich został podpisany Jednolity Akt Europejski (JAE), którego celem było zniesienie barier w przepływie dóbr, usług, kapitału i ludzi oraz doprowadzenie do wzrostu konkurencyjności gospodarki europejskiej. Kolejne ważne wydarzenia w procesie integracji stanowiły podpisanie w 1992 roku Traktatu z Maastricht oraz utworzenie w roku 1999 strefy euro.

W opinii J. Dunninga stworzenie wspólnego rynku mogło mieć pozytywny wpływ na napływ BIZ do Unii Europejskiej. A. Rugman i A. Verbeke (2004) uważają natomiast, że pozaeuropejskie TNK dążyły do lokowania filii na kontynencie europejskim do roku 1992, aby uniknąć późniejszych barier wejścia na unijny rynek. Wynikało to z obawy przed wystąpieniem efektu twierdzy, kiedy to jednolity europejski rynek miałby służyć stworzeniu barier wejścia i ograniczeniu konkurencji ze strony podmiotów pozaeuropejskich.

Napływ BIZ z Japonii i Stanów Zjednoczonych do krajów UE wzrósł w okresie 1985-1989 odpowiednio o 23,4% oraz 46% (por. rys. 1 i dane UNCTAD). Podobnie ustanowienie unii monetarnej na obszarze UE miało istotne konsekwencje dla podejmowania inwestycji przez TNK, których siedziby były zlokalizowane na terenie Unii oraz tych spoza ugrupowania. Wraz z wprowadzeniem wspólnej waluty zmniejszyło się ryzyko walutowe, a więc wzrosła stabilność makroekonomiczna oraz zaufanie inwestorów. Wartość napływów BIZ do krajów Unii Europejskiej wzrosła z 284 mld USD w 1998 roku do 854 mld USD w 2007 roku, co stanowiło 43% globalnych napływów BIZ i gdyby nie kryzys, który ograniczył aktywność inwestycyjną i światowe strumienie inwestycji, można by przypuszczać, że wartość ta w dalszym ciągu by rosła. Po wprowadzeniu euro wzrosły również inwestycje między państwami członkowskimi. Ich zwiększenie między członkami strefy euro szacowane jest na 14-36%¹¹. Inwestycje państw członkowskich strefy euro poza strefę zwiększyły się według badań o ok. 11%¹². Zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez J. de Sousa

¹¹ Za: Komisja Europejska, wyd. cyt.

¹² Za: R. Barrell, S. Gottschalk, D. Holland, E. Khoman, I. Liadze, O. Pomerantz, *The impact of EMU on growth and employment*, European Economy, Economic Papers 318, April 2008.

Rys. 1. Integracja w Europie a napływ kapitału do krajów Wspólnoty, 1970-2011 (w mln USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD.

i J. Locharda (2009)¹³ efekty kreacji handlu i inwestycji przez wspólną walutę uzupełniają się i wzajemnie stymulują. Część wzrostu wymiany handlowej można przypisać pośredniemu wpływowi zwiększenia inwestycji. Cytowani autorzy stawiają tezę, iż wzrost inwestycji krajów strefy euro w państwach spoza strefy był jednym z kanałów stymulujących również wymianę handlową z tymi państwami.

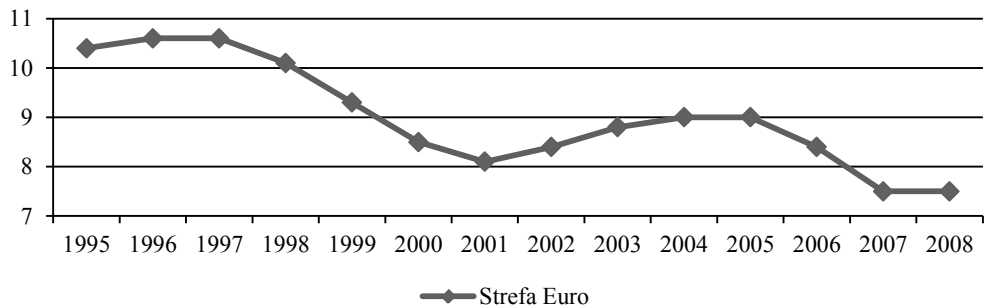
4. Wzrost gospodarczy i rynek pracy

Wprowadzenie euro było także korzystne dla rynków pracy. Według danych Komisji Europejskiej pomiędzy 1998 a 2008 r. w strefie euro stworzono 16 milionów miejsc pracy¹⁴. Poziom bezrobocia w krajach członkowskich został w znacznym stopniu obniżony (por. rys. 2) z poziomu ponad 10% w połowie lat 90. do 7,5% w 2008 r.

Przedstawiony spadek bezrobocia nie może być jednoznacznie i w pełni przypisany wyłącznie efektom wprowadzenia euro. Istotne znaczenie miały również reformy strukturalne przeprowadzane przez państwa członkowskie. Należy jednak przy-

¹³ J. Sousa de, J. Lochard, *The currency union effect on trade and the foreign direct investment channel*, June 2009.

¹⁴ Komisja Europejska, wyd. cyt.

*dla wartości sprzed utworzenia strefy euro podano wartości średnie dla krajów później ją tworzących.

Rys. 2. Stopa bezrobocia na obszarze strefy euro* w latach 1995-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

puszczać, że funkcjonowanie strefy euro oraz korzyści i szanse związane z uczestnictwem w ostatnim stadium UGiW odegrały również dużą rolę w stymulowaniu tendencji wzrostowych na rynku pracy. Warto zauważyć, że ten korzystny spadek stopy bezrobocia do 2008 roku¹⁵ nastąpił mimo problemów demograficznych Europy, polegających na starzeniu się społeczeństwa.

Analizując wpływ wprowadzenia euro na wzrost gospodarczy, warto zauważyć, że z opracowania Roubiniego i in. (2007) wynika, że wpływ euro na konwergencję PKB *per capita* nie był zbyt istotny¹⁶. Autorzy zauważają jednak, że zróżnicowanie w tempie wzrostu gospodarczego między państwami członkowskimi strefy euro podlegało spadkowi, aczkolwiek nie zostało wyeliminowane. Wzrost gospodarczy jest często uzależniany m.in. od zwiększenia wydajności czynników wytwórczych, której wzrost był bardzo powolny w pierwszej dekadzie funkcjonowania euro. Bariery wzrostu produktywności były w dużym stopniu przeregulowania instytucjonalne w państwach członkowskich, w tym bariery administracyjne utrudniające rozwój sektora usług, a także sztywności strukturalne rynków pracy.

Grecja i Irlandia charakteryzowały się bardzo szybkim rozwojem (jako gospodarki *catching-up*), podczas gdy kraje wysoko rozwinięte (jak Niemcy) osiągały stopę wzrostu gospodarczego na poziomie poniżej średniej dla strefy euro. Analiza danych pozwala na stwierdzenie, że istnieje znaczna dywergencja w dynamice wzrostu państw członkowskich. Widoczne na różnych polach zróżnicowanie gospodarcze pomiędzy poszczególnymi krajami strefy euro jest nadal istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój państw członkowskich.

¹⁵ W wyniku kryzysu stopa bezrobocia ponownie wzrosła, por. dalej.

¹⁶ Por. N. Roubini, E. Parisi-Capone, Ch. Menegatti, *Growth Differentials in the EMU: Facts and Considerations*, "RGE Monitor", June 2007.

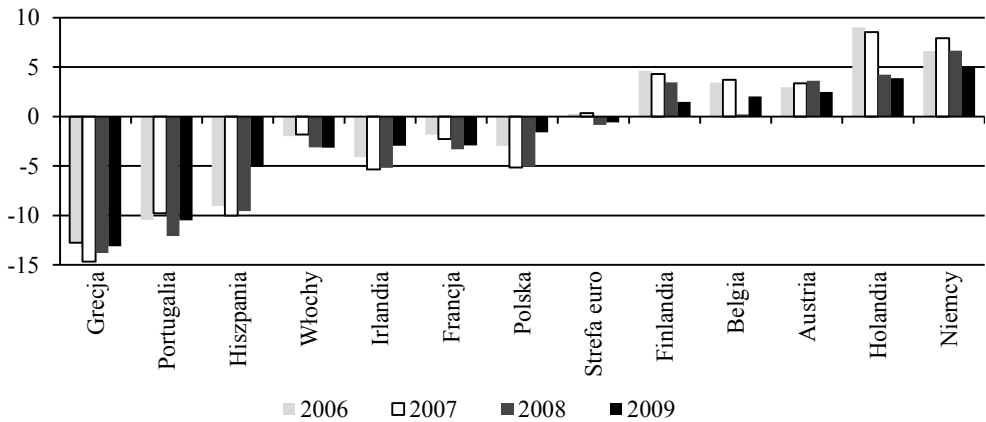
5. Kryzys a konkurencyjność

Rolę szeroko rozumianej konkurencyjności gospodarki narodowej uwypuklił kryzys z 2007 roku. Pogłębił on dywergencję między państwami członkowskimi. Wynikające z kryzysu problemy wywołały w 2009 roku spadek tempa wzrostu PKB o 4% w UGiW, wzrost stopy bezrobocia i długu publicznego¹⁷. Główną przyczyną kryzysu w krajach strefy euro, pomijając aspekty związane z funkcjonowaniem w UGiW (problem *one size fits all*, *interest rate free ride*, obecność dualizmu decyzyjnego na poziomie polityk pieniężnej i fiskalnej oraz brak egzekwowalności postanowień Paktu Stabilności i Wzrostu), były wewnętrzne niedostosowania strukturalne występujące w wielu państwach członkowskich prowadzące do utraty konkurencyjności. Można do nich zaliczyć (występującą głównie w krajach Europy Południowej) sztywność rynku pracy, a także zbyt wysokie poziomy zadłużenia, niedostosowania strukturalne, nadmierną ekspansję kredytową, zbyt luźne dyscypliny fiskalnej oraz nieefektywny system transferów socjalnych. Utrata konkurencyjności przez niektóre państwa strefy euro jest zagadnieniem wieloaspektowym, którego nie można uprościć jedynie do porównania wskaźników konkurencyjności w poszczególnych krajach, ponieważ u jego podstaw leży złożony i długoletni proces polegający na postępującym rozwarstwieniu pomiędzy państwami strefy euro.

Do głównych nierównowag w ramach strefy euro można zaliczyć rosnącą dywergencję cenowo-kosztową (wynikającą z problemu *one size fits all*, różnic inflacyjnych, wysokości realnych stóp procentowych i wydajności pracy), różnice w eksporcie, stałe i pogłębiające się nierównowagi na rachunkach obrotów bieżących oraz zróżnicowanie w popycie wewnętrznym. Sytuację na rachunku obrotów bieżących uznaje się za wskaźnik pozwalający na określenie konkurencyjności danego państwa. Przyjmując to kryterium, gospodarki krajów uczestniczących w ostatnim etapie UGiW można podzielić na kilka grup (por. rys. 3). Do pierwszej można zaliczyć państwa charakteryzujące się nadwyżką na rachunku obrotów bieżących i wysokim poziomem konkurencyjności – Niemcy, Holandię, Finlandię i Belgię. Na przeciwnym krańcu można umiejscowić kraje o zmniejszającej się konkurencyjności, odnotowujące deficyty na rachunkach obrotów bieżących: Hiszpanię, Grecję, Portugalię. Pośrodku znajdują się Francja, Irlandia i Włochy, chociaż warto podkreślić, że grupa ta jest najmniej jednolita, ponieważ znajdują się w niej zarówno gospodarki, które przed kryzysem cechowały się szybkim wzrostem gospodarczym i wysoką konkurencyjnością (Irlandia), jak i Włochy, będące jedną z najwolniej rozwijających się gospodarek strefy euro.

Skala tego zróżnicowania została dodatkowo pogłębiona w wyniku kryzysu. Podobne nierówności są zjawiskiem naturalnym w ramach unii gospodarczej i mogłyby mieć nawet swoje skutki pozytywne w postaci stymulacji rozwoju w państwach

¹⁷ Komisja Europejska, *Quarterly report on the euro area. Special Issue: The impact of the global crisis on competitiveness and current account divergences in the euro area*, 2010, vol. 9, no. 1.

Rys. 3. Bilans rachunku obrotów bieżących państw strefy euro* w latach 2006-2011 jako procent PKB w cenach rynkowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie AMECO.

„doganiających” (*catching-up*), jednak nie w sytuacji, kiedy wynikają one z wewnętrznych niedostosowań gospodarczych¹⁸. Utrata konkurencyjności mająca swoje źródła w nieefektywności strukturalnej danego państwa jest bardzo niekorzystna i powinna stanowić zachętę do jak najszybszego przeprowadzenia reform pozwalających na odzyskanie konkurencyjności.

6. Podsumowanie

Zacieśnianie integracji w Europie, której najbardziej zaawansowanym stadium jest strefa euro, pozwoliło państwom członkowskim na szybszy rozwój. Wzrost wymiany handlowej jest jednym z najczęściej przytaczanych w literaturze przedmiotu, pozytywnych efektów wprowadzenia euro¹⁹. Niełatwo zidentyfikować wprowadzenie euro jako jedyny czynnik zwiększenia wymiany handlowej i inwestycji ze względu na trudność wyeliminowania pozostałych istotnych uwarunkowań je stymulujących. Euro przyczyniło się także do zwiększenia napływu inwestycji zagranicznych i poprawienia sytuacji na rynku pracy, co uprawnia do stwierdzenia, że wprowadzenie wspólnej waluty podniosło konkurencyjność ugrupowania. Istnieją jednak znaczne dywergencje między państwami członkowskimi, które można sprowadzić do wspólnego mianownika różnic w konkurencyjności. Dlatego też podnoszenie konkurencyjności gospodarek narodowych powinno stać się priorytetem rozwojowym strefy

¹⁸ Komisja Europejska, *Surveillance of Intra-euro-area Competitiveness and Imbalances*, “European Economy” 2010, no. 1.

¹⁹ Por. szerzej: A.P. Angkinand, O. Prempon, C. Wihlbom, *The Impact of EMU, Exchange Rate and Monetary Regimes on Trade Flows*, Svenska Nätverket för Europaforskning i Ekonomi, May 2009.

euro. O tym, że rola konkurencyjności jest coraz częściej dostrzegana przez instytucje unijne, świadczą nowe rozwiązania prawne, z procedurą nadmiernych zaburzeń równowagi makroekonomicznej na czele, oraz inicjatywy oddolne, jak Pakt Euro Plus. Wprowadzenie wspólnej waluty może być korzystne, jednak wykorzystanie wszystkich możliwości wzrostu wymaga zwiększenia integracji, stabilności i przewidywalności działań makroekonomicznych. Jak podkreśla Ch. Ghymer (2010), euro jest jedynie potencjalną przewagą, mogącą ułatwić rozwój gospodarczy. Wystąpienie w kraju członkowskim korzyści w efekcie przystąpienia do strefy euro nie jest automatyczne i zależy od sytuacji gospodarczej danego państwa.

P. Krugman wskazuje, że konkurencyjność może stać się „niebezpieczną obsesją”²⁰, a dążenie do zaprezentowania gospodarki narodowej jako konkurencyjnej w ujęciu coraz to innych mierników może stać się drogą donikąd polityki gospodarczej państwa. Niektórzy autorzy dowodzą, że zainteresowanie aspektem konkurencyjności międzynarodowej jest niewspółmiernie duże w stosunku do wartości poznawczych takich badań. Pozwolimy sobie nie zgodzić się z taką konkluzją, ponieważ naszym zdaniem wynika ona z błędnego pojmowania kwestii konkurencyjności. Konkurencyjność państwa ma być miarą jego zdolności do osiągnięcia „sukcesu” – tutaj zgodne są wszystkie definicje. Rozbieżności pojawiają się w momencie definiowania owego „sukcesu”, wynikając z odmiennych przekonań twórców poszczególnych definicji.

Istotnym wyzwaniem stojącym przed ekonomią i ekonomistami jest stworzenie jednolitej definicji konkurencyjności na tyle precyzyjnej, by nie prowadziła jednocześnie do bezcelowego wyścigu gospodarek narodowych w rankingach konkurencyjności. W sytuacji globalnej *kooperencji* (kooperacji i konkurencji jednocześnie) niemożliwa jest ucieczka od pojęcia konkurencyjności. Nie można również sprowadzić pojęcia konkurencyjności tylko do aspektu mikroekonomicznego. Konkurencyjność przedsiębiorstw jest zależna od jakości otoczenia, za którą odpowiada państwo i gospodarka narodowa. Rozpatrywanie atrakcyjności inwestycyjnej państw w oderwaniu od szerszego kontekstu konkurencyjności całej gospodarki narodowej również wydaje się bezcelowe. Złożoność współczesnego świata wymaga od badaczy szerszego spojrzenia, obejmującego wiele aspektów wpływających na „sukces” gospodarki narodowej. Taką właśnie rolę powinno naszym zdaniem odgrywać badanie konkurencyjności gospodarki narodowej.

Literatura

- Angkinand A.P., Prempoon O., Wihlbor C., *The Impact of EMU, Exchange Rate and Monetary Regimes on Trade Flows*, Svenska Nätverket för Europaforskning i Ekonomi, May 2009.
- Baldwin R., DiNino V., Fontagne L., De Santis R.A., Taglioni D., *Study on the Impact of the Euro on Trade and Foreign Direct Investment*, ECFIN, European Economy, Economic Papers 321, 2008.

²⁰ P. Krugman, *Competitiveness: A Dangerous Obsession*, Foreign Affairs 1994.

- Barrell R., Gottschalk S., Holland D., Khoman E., Liadze I., Pomerantz O., *The impact of EMU on growth and employment*, European Economy, Economic Papers 318, April 2008.
- Berger H., Nitsch V., *The Euro's Effect on Trade Imbalances*, IMF Working Papers, October 2010.
- Bieńkowski W., Czajkowski Z., Gomułka M., Brocka-Palacz B., Latoszek E., Misala J., Radło M.J., Waresa M., *Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań*, Prace i Materiały nr 284, Instytut Gospodarki Światowej, Warszawa 2008.
- Dunning J.H., Narula R. (red.), *Foreign Direct Investment and Governments*, Routledge, Londyn, Nowy Jork 1996.
- Dunning J.H., *Relational Assets, Networks and International Business Activity*, [w:] F.J. Contractor, P. Lorange, *Cooperative Strategies and Alliances*, Pergamon, Nowy Jork 2002.
- Faruqee H., *Measuring trade effects of the EMU*, IMF Working Paper, August 2004.
- Ghymer Ch., *The euro-area crisis: what went wrong, what should be changed, what could be changed?*, Joint Research Seminar, Joint Vienna Institute, 4 October 2010.
- Komisja Europejska, *EMU@10. Assessing the first ten years and challenges ahead*, Quarterly Report on the Euro Area, 2008.
- Komisja Europejska, *Quarterly report on the euro area. Special Issue: The impact of the global crisis on competitiveness and current account divergences in the euro area*, 2010, vol. 9, no. 1.
- Komisja Europejska, *Surveillance of Intra-euro-area Competitiveness and Imbalances*, "European Economy" 2010, no. 1.
- Krugman P., *Competitiveness: A Dangerous Obsession*, Foreign Affairs 1994.
- Liberska B. (red.), *Globalizacja: mechanizmy i wyzwania*, PWE, Warszawa 2002.
- Narodowy Bank Polski, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Warszawa 2009.
- Radło M.J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Uwagi na temat definicji, czynników i miar*, Warszawa 2008.
- Roubini N., Parisi-Capone E., Menegatti Ch., *Growth Differentials in the EMU: Facts and Considerations*, "RGE Monitor", June 2007.
- Rugman A., Verbeke A., *A perspective on regional and global strategies of multinational enterprises*, "Journal of International Business Studies" 2004.
- Sousa de J., Lochar J., *The currency union effect on trade and the foreign direct investment channel*, 2009.
- Witkowska J., *Rynek czynników produkcji w procesie integracji europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.

IMPACT OF INTEGRATION WITHIN THE EURO ZONE ON THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE CRISIS

Summary: This paper presents a brief overview of the impact of European integration on the international competitiveness of national economies in three fields: international trade, foreign investment and labour market, including the role of the economic crisis 2007+. We used a modified version of the classical concept of the "magic quadrangle" of competitiveness, i.e. the GDP growth rate, international trade (especially the current account situation), labour

market (measured by the growth rate of unemployment) and inflation. The issue of inflation was presented briefly, because the transfer of responsibility for monetary policy to the supranational level of ECB means that inflation does no longer directly reflect the situation of the national economy. The aspect of foreign direct investment was revised because of its vital role in shaping the state's economic situation. It is also one of the main fields of the direct competition of national economies. This paper assesses the impact of the first decade of the euro zone functioning on the national economies competitiveness till the outburst of the crisis. We also analyzed the impact of the crisis on the competitiveness of the euro zone and identified the economic problems that were highlighted by its outburst in the euro zone states.

Keywords: competitiveness, euro zone, direct investment, crisis, trade exchange.